

RÁKÓCZI HÍRLEVÉL

Cum Deo pro Patria et Libertate

2009 FEBRUÁR

ÖTÖDIK MEGJELENÉS

Asztalos Miklós

Rákóczi Ferenc és kora

I. RÉSZ Az út fölfelé 1703-1707

MÁSODIK FEJEZET A belpolitikai helyzet

A szécsényi országgyűlés nem a legjobb hangulatban ült össze, hisz kevéssel előbb veszett el a pudmericzi csata, amely fokozta a nemesség békehajlandóságát. Mindenki a legnagyobb bizonytalanságban volt, hogy a gyűlésen mi lesz. Rákóczi kijelentette, hogy ő csak mint egyszerű polgár fog azon részt venni, szavazni fog s végre fogja hajtani a határozatokat. A gyűlés tárgyául azt jelölte meg Bercsényi előtt, hogy alkalmat nyújt a császár követeknek ajánlataiknak a rendek előtt való előterjesztésére s beváltja a protestánsoknak Gyöngyösön tett ígérését azzal, hogy ügyüket a rendek elé terjesztik. Mivel Bercsényi ezt a programot kevesellte s Rákóczi magatartását sem helyeselte, a szécsényi gyűlésen magához ragadta a kezdeményezést s maga szabott irányt ennek az igen fontos tanácskozásnak.

Hogy megértsük a szécsényi gyűlés légkörét, vissza kell térnünk az örökös királyság kérdésére, amely áthághatatlan elvi akadályt emelt a nemzet és a Lipótot felváltó új uralkodó közé.

Bercsényinek és a kurucok radikálisabb szárnyának Lipót elhunytá után azonnal az volt az álláspontja, hogy József megválasztása az 1687-es országgyűlésen törvénytelen volt, tehát a törvénytelenül megválasztott királyt nem lehet elismerni. Ettől eltekintve is képtelen József az uralkodásra, mert megesküdt a koronázásakor a feltételekre és az országgyűlések tartására s mivel egyiknek sem tett eleget, esküje semmis, viszont eskü nélkül nem lehet király. A magyaroknak semmi közük Józsefhez s Isten ítélete szerint interregnum, királytalanság van. Maga Rákóczi is hajlott erre a felfogásra, mert a július 1-én kelt országgyűlési összehívó levélben ezen az alapon nyilvánította a Habsburgok uralkodását képtelennek és törvénytelennek.

Rákóczi és József közt mérhetetlen szakadékot vájt az az elvi kérdés, hogy József, akit az 1687. I. tc. szerint még szabadon választottak, uralkodhat-e az 1687. II-IV. tc.-kek alapján, amelyek behozták az örökös királyságot és eltörölték az ellentállás jogát? Az udvar az örökös királyság eltörlése és az ellentállási jog helyreállítása alapján nem akart tárgyalni. Ez a két kérdés viszont már a "Recrudescunt" című kiáltvány szerint is alapok volt a nemzet fegyveres felkelésének és szabadságharcának. A kurucok ezeknek a pontoknak a tisztázása nélkül tárgyalni sem akartak, mert tudták, hogy mindaddig, amíg ezek a pontok nem tisztáztak, Bécsben a magyarokat alávetett szolgálknak s Magyarországot pedig örökös tartománynak, birtoklási tárgynak fogják tekinteni.

A magyarok világos disztinkciót kívántak az örökletes királyság és az örökös birtoklás között, mert az első csupán csak a királyi méltóság örökösödése egy családban, a nemzet hozzájárulása szerint, bizonyos megkötöttségeken belül; a másik azonban jogcím az alkotmány elvetésére, a szabadságjogok elkobzására és az önkényuralomra; azt jelenti, hogy Magyarország tulajdona az Ausztriai Háznak.

Ezért követelték a kurucok, hogy jelentse ki József, miszerint a királyi örökösödés címén nem fogja az országot az örökös tartományok módjára kormányozni.

A szécsényi országgyűlés összehívása után egy félévvel ezt Rákóczi és a szenátus világosan ki is fejezte, amikor leszegezte, hogy József örökös király, de nem örökös ura a rendeknek, mint ahogy nem örökös jobbágya neki az ország sem.

Amint tudjuk az előbbi fejezetből, József csak annyit volt hajlandó az 1706. évi tárgyalások folyamán kijelenteni, hogy az örökösödési törvény alapján nem kíván korlátlanul uralkodni. Az ilyen királyi kijelentések voltak az okai annak, hogy a nemzet egyre élesebben foglalt állást az örökös királyság elvi kérdésében s jutott el végül a végső konzekvencia levonásáig, annak a kijelentéséig, hogy a trón üres!

A magyar állásponttal szeges ellentétben állt az udvar álláspontja. Hisz Lipót házilag rendezte 1703-ban fiai között az örökösödés ügyét s már küszöbön állt az a bécsi törekvés, hogy be kell hozni a leányágon való örökösödést is. A magyarok azonban még abban reménykedtek, hogy a beteges és gyermektelen király halála meg fogja oldani a kérdést, mert ezzel meg fog szünni az örökösödés s a szabad királyválasztás joga vissza fog szállni a nemzetre. Bécsben pedig már ekkor gondoltak arra, hogy ezt meg kell előzni. A bécsi udvar állandó rideg kitartása az örökösödés és az ellentállási jog kérdésében az örökösödési jognak számára oly kívánatos kiterjesztési célzata miatt is indokolt volt.

A szécsényi gyűlésen hat püspök, számos szerzetes és világi pap, 36 főúr, 25 vármegye s majdnem minden város követsége képviselte az ausztriai ház ellen felkelt nemzetet. A megnyitó beszédet Telekesy püspök, a fejedelem régi híve tartotta. Majd Rákóczi vázolta, hogy az ország karai és rendjei azért gyűltek egybe, hogy a nemzet a békéről és egyéb ügyekről szabadon szólhasson és szavazhasson s tanácskozzék a haza védelméről. A gyűlésen a császárt Széchényi, Viza, Szirmay és Okolicsányi képviselték. A külföldi követek bár kértek és kaptak is útlevelet, végül is elmaradtak. Rákóczi lemondott minden tisztéről és hatalmáról, amelyet a rendek hűségükkel eddig ráruháztak és szabad folyást engedett a tanácskozásnak, amelyben maga is mint egyszerű főúr akart részt venni.

A gyűlés súlyos válsággal kezdődött. A nemesség elhatározta, hogy a tárgyalásokat kétkamarás rendszerrel fogják folytatni s a két tábla csak követek útján fog egymással érintkezni. Ez a határozat a Rákóczi által is csak konventnek nevezett gyűlést országgyűlésnek nevezte és megválasztotta elnöknek, illetve királyi személynek Radvánszky Jánost. A nemesek határozata mélyen sértette a felső táblát s Bercsényi és a mágnások kijelentették, hogy abba soha nem fognak belenyugodni. Teljes lett a zavar. Amit növelt, hogy Rákóczinak nem lett volna joga országgyűlést összehívni s azóta még arról a hatalmáról is lemondott, amit a hűségükből nyert volt el.

A kivezető utat Bercsényi találta meg. Kijelentette, hogy a nádor, országbíró, kancellár stb. távollétében nem lehet országgyűlést tartani, különben sincs királyválasztásról szó, ami az országgyűlést szükségessé tenné, hisz épp arról van szó, hogy az uralkodó békebiztosait a nemzet meghallgassa. Ezért legyen a gyűlés egyszerű konvent. Ennek elfogadása után azt ajánlotta, hogy a rendek kössenek szövetséget, esküdjenek meg szabadságuk helyreállítására és válasszanak egy főnököt. Bercsényi a mintát a lengyelektől vette, ahol az ilyen alkalmi konföderációk divatban voltak s amelyet maga Bercsényi is ismert lengyelországi bujdosása idejéből. Ajánlotta, hogy nevezzék magukat szövetséget kötött rendeknek s Rákóczit "dux"-nak, a haza szabadságáért összeszövetkezett magyarok *vezérlő* fejedelmének.

Bercsényi ajánlata nagy helyesléssel találkozott. Kimondatott, hogy a gyűlés a szövetséget kötött magyarok karainak és rendjeinek közös konventje, amely azonban a valóságos országgyűlések szellemében és szokása szerint tárgyal és intézkedik. Egy tizenhét tagú bizottság kidolgozta az új szervezetet, megállapította Rákóczi címét s elhatározta, hogy Rákóczi mellé huszonnégy szenátor neveztessék ki. Szeptember 19-én tették le az esküt a fejedelem és a rendek a szövetségre s az utóbbiak a fejedelemre is.

A katolikus klérus azonban kijelentette, hogy a szövetség határozatai ránézve csak annyiban kötelezők, ha a katolikus egyházzal nem ellenkeznek, a fejedelem pedig elhárította magától a szenátorok kinevezésének jogát. Végül is a rendek jelölése alapján nevezte ki a huszonnégy szenátort, akik főleg a külügyek igazgatására voltak hivatottak s akik közül 6-6 a papi és úri, 12 pedig a nemesi rendből került ki.

A fejedelem esküt tett, hogy a megbántott szabadság és törvények helyreállítására kötött szövetséget megtartja, terjeszti, segíti, annak külső szövetségeseket keres. Az egyességet megőrzi, az összeszövetkezett magyarságot és a haza szabadságának ügyét nem hagyja el, hanem lelkéből vezérli.

A szövetkezett Magyarország minden nemesét, vitézlő és fölfegyverkezett rendeit törvényes szabadságukban megtartja, igazságaikban, törvényes kiváltságaikban nem háborgatja s háborgatni nem is engedi, sőt védi és oltalmazza. A vallásból származó egyenetlenségeket eltörölni igyekszik azzal, hogy a bevett három vallást a maga törvényes szokott szabadságában megtartja és megtartatja. Végül esküt tett arra, hogy a szövetkezett rendek végzéseit, akaratát megtartja, megtartatja és minden erővel és tehetségével véghezvinni is törekszik.

A szövetségi oklevelet, amelyet mindannyian aláírták, Ráday Pál olvasta fel. Ennek bevezető sorai, amelyek az egész lényegét összefoglalják, a következők: "Mi alul Specificált Magyarországi Statusok és Rendek adgyuk tudtára örök Emlékezetül mindenkinek az kiknek illik ez Levelünknek rendében: Hogy minekutána az Szabados Uraságra vágyódó Austriai Ház az Királyi Diplomákat Hiti-megszegésével átalhágván, minden Törvényeinket megvetvén és földre tapodván, édes Hazánkat, Nemzetünket, minden szabadságától nemcsak megfosztotta, hanem ennek több Tagjait minden kegyetlenséggel öldöklötte és sokakat közülök rettenetes kinokkal az föld színéről eltörölni nem irtózott volna: Istennek Csudálatos vezérlésébül azon kegyetlen Uralkodó rabságából Méltóságos Fejedelem Fölső-Vadászi Rákóczi Ferenc Kegyelmes Urunk Ő Nagysága kiszabadulván Austriának ellene velünk együtt fegyvert fogván és már harmadfél esztendőktől fogvást hasznosan hadakozván az végre: Hogy ezen Ügy dolgában közösséges akaratall tovább is jobb rend tétessék, ez folyó 1705-ik Esztendőben September Havának első Napjára ide Széchenyi Mezőben Generális-Conventusra bennünket hivatató-Levelei által összehívott és gyűjtött volna: szükségesnek íteltük, hogy mindeneknek előtte egy oly fejet válasszunk magunknak, az ki velünk együtt Hittel confoederálván, ezen Hazánk Ügyét, valamig Isten által régi Szabadságaink helyrehozásával, megnyerésével kívánt czilját el nem érjük, nemcsak az Hadi dolgokban, hanem az Törvényes, Egyházi és Oeconomiai állapotokban is igazgassa, kormányozza és velünk egyetemben oltalmazza..."

Rákóczi beváltotta a protestáns rendeknek Gyöngyösön tett ígéretét s szóba hozta a vallási sérelmek kérdését. Az ügy nagy és heves vitát váltott ki, annyira, hogy Bercsényi már egyenesen a gyűlés abbahagyását sürgette. Viszont Platy Sándor azt követelte, hogy a vallási sérelmek mindenekelőtt intéztesse el. Rákóczi azonban most is leszerelte a vihart, mert bebizonyította, hogy hiába fognak addig a templomok és iskolák visszavételéhez, amíg az ellenség előnyomulása nincs meggátolva. Hangsúlyozta, hogy ő esküt tett a sérelmek orvoslására s azt állja is. Végül abban egyeztek meg, hogy a vallási sérelmek párhuzamosan tárgyalassanak a fegyvernyugvás és béke ügyével.

A szécsényi gyűlés 19 törvénycikket alkotott. Kimondta a konföderáció létrejöttét. Törvénybe iktatta a vezérlőfejedelem által kinevezett 24 szenátor névsorát. Az állandó követjárások helyett elhatározta, hogy a megyék a fejedelem mellé 2-2 állandó megbízottat delegáljanak, akik mellette a megyéik ügyeit intézzék. Felhatalmazta a fejedelmet és a szenátust a béketárgyalások felvételére és folytatására. A vármegyék ügyeiben is megadták a szövetkezett rendek a fejedelemnek és a szenátoroknak a teljes auktoritást. Felszólították a jezsuitákat, hogy szakadjanak négy hónapon belül el az ausztriai provinciától, különbeni kitiltás terhe mellett. Az eperjesi vértörvényszék áldozatainak és a Thököly-emigráció tagjainak biztosították javaik visszaszerzését. Biztosították az utóbbiakat, hogy a kötendő békébe bevetetnek. Intézkedtek a gyűlésről igazolatlanul távolmaradt meghívottak büntetéséről. Alkalmat adtak az eddig nem csatlakozottak csatlakozására s intézkedtek az esetleges árulók azonnali büntetéséről.

Elhatározták, hogy az erdélyi rendeket is felszólítják a konföderációba való belépésre. Meghatározták, hogy a szövetség alapokmányának egy-egy példányát Rákóczinál, György hannoveri választónál, a későbbi angol királynál, és a lengyel primásnál teszik le. Az előbbit a protestánsok, az utóbbit a katolikusok kívánták. A vallási ügyek rendezésére az 1608., 1647. évi törvényeket és az 1659. évi hitlevelet fogadták el irányadónak. Ezeknek az alapján biztosították az evangélikusok és a reformátusok szabad vallásgyakorlatát s az 1647-ben átadásra kijelölt 90 templom ügyének csöndes megegyezéssel való elintézését. Felhatalmazták Rákóczit, hogy a templomok szétosztására nevezzen ki biztosokat.

A katolikus papság ugyan tiltakozott ezek ellen, amit a rendek tudomásul is vettek, de leszegezték, hogy a hozott törvények értelmében és a szövetséglevél erejénél fogva is köteles a vezérlőfejedelem az evangélikus status-t a maga törvényes követeléseiben és jogaiban támogatni. Rákóczi már október 6-án meghagyta a kijelölt biztosoknak, hogy a templomokat, iskolákat, paróchiákat szétosztó működésüket azonnal kezdjék meg.

Rákóczi a nekik adott utasításban igen körültekintő és tapintatos eljárásra utasította biztosait s valóban, az osztó országszerte barátságos úton folyt le, legfennebb csendes, higgadt tiltakozásról van emlékünkből. Rákóczi 1705 október 17-én kiterjesztette a bizottságok hatáskörét a királyi városokra is és az eljárás végén is vitásnak maradt kérdések rendezésére 1706 február 5-én a szenátus miskolci gyűlése küldött ki egy héttagú bizottságot.

A szécsényi gyűlés gazdasági természetű végzéseket is hozott. Megadta Rákóczinak a rendelkezési jogot a kincstári birtokok felett s felállította a közgazdasági tanácsot. Rákóczi már október 7-én 23 pontból álló utasítással látta el a "consilium oeconomicumot", amely aztán 1706 január 1-én kiterjesztett hatáskörrel a szécsi királyi kamara helyére lépett.

A szécsényi konvent jelentősége a szabadságharcra nézve alig felbecsülhetően nagy. Az eddigi személyi hűségen felépült rendszert a szövetkezés pontosan felépített szisztémájára helyezte át. Pontosan és közakarattal körvonalazta Rákóczi, a szenátus és a rendek kötelelességeit és jogait. Megoldva a vallási sérelmek orvoslását, igen sokat tett arra nézve, hogy a szeretetet visszaállítsa s ezzel a nemzet lelki egységét is elmélyítse. Nem hiába veretett Rákóczi ennek emlékére olyan emlékművet, amelynek domborművén közös oltáron táplálják a hazaszeretet tüzét a katolikus, luteránus és kálvinista papok.

Rákóczi országépítő munkája kiterjedt minden lehető vonatkozásra. Nemcsak a hadseregére, hanem az iparra, kereskedelemre, közlekedésre, postaügyre, földművelésre, iskolaügyre, igazságszolgáltatásra stb., stb. Ehhez a sokoldalú építőmunkához szervezeti keretet teremtett a szécsényi konvent. Ettől a perctől kezdve a nemzetnek a szabadságharcban felszabadult erőit már egy látható és irányítható olyan szervezet fogta össze, amelyet a nemzet szabad akaratnyilvánítása teremtett meg.

Rákóczi pénzügyi politikájának az volt az alapelve, hogy mivel a felkelés egyik alapoka épp a pénzügyi kiszípolozás volt, nem szabad a szabadságharc anyagi terheit azokra hárítani, akik különben is vér-és egyéb áldozattal szolgálják a mozgalmat. Rákóczi a háború első öt évében egyetlen garasnyi adó nélkül folytatta a háborút. Egyedül a kincstári jövedelmekre, magánvagyonára és az elenyészően kismértékű idegen segélypénzekre támaszkodott. A kincstári jövedelem alig jelentett évi félmillió forintot. XIV. Lajos támogatása évi 170.000 tallér volt. Ezzel szemben a hadviselés évente két és fél, három és félmillió forintot tett ki. A különbséget Rákóczinak kellett a sajátjából fizetnie vagy előteremtenie.

Magyarországon alig volt nemesérc-pénz. Ami az országba bejött marhákért Németországból és borért Lengyelországból, az a kíméletlen adópolitika és adóbehajtás révén adó fejében Bécsbe vándorolt. Bármilyen igyekezettel műveltette is Rákóczi a nemesfémhányákat, azoknak termése csak arra volt úgy-ahogy elég, hogy a külföldi behozatalt egy ideig biztosítani lehetett vele. Már Lipót bevezette 1696-ban a rézpénzverést s ezt a példát követte Rákóczi a lévai határozat értelmében.

A vármegyék 1704-ben kétmillió névértékű rézpenz kibocsátására hatalmazták fel, de a könnyen hamisítható pénzből a hamisítók is hallatlan tömeget állítottak elő. A rézpenznek a mindennapi forgalomban jó szerepe volt, de a kölcsön- és jelzálogügyleteknél nagyon keresték az ezüstöt és az aranyat. Ezért a rézpenz árfolyamát és kötelező értékét mesterségesen kellett fenntartani.

1706 elején már általános rézpenzellenes hangulat fogadta Rákóczit a miskolczi értekezleten. Hogy megmentessék a rézpenz árfolyama, azt tanácsolták, hogy a további verése szüntettessék meg s térjen rá az ország az adózásra. Rákóczi még visszautasította az adózás gondolatát s inkább leszállította a régi kibocsátású pénz értékét s az új rézpenzre a nehezen hamisítható Boldogságos Szűz-képet határozta ráveretni. A rézpenz kényszerárfolyama különösen a megyékben kedvetlenséget idézett elő s a lassan kiterjedt békehangulatot nagyban táplálta a fizetőeszközök ilyenképpen előállt válsága.

1706 decemberében a rozsnyói tanácsülésen Bercsényi is az adózás mellett tört lándzsát. Különösen a hadsereg ruházatának beszerzése vált lehetetlenné a nemesfém-pénz hiánya miatt. Ezért felbecsülte, hogy mekkora volt a megyék termése, mennyi kell abból maguknak a megyéknek s mennyit adhatnak belőle a nemzetnek. Ennek alapján az ajánlotta, hogy vettessék ki Felső-Magyarországra két millió forint adó, de nem pénzben, hanem a megyénként legjobban megfelelő terményben. Így szarvasmarhával és más terménnyel lehet megvásárolni a morvaországi és sziléziai árukat.

Ez a természetbeni adózás megmentette az ország importlehetőségét, átmenetileg emelte a rézpenz árfolyamát s a behozott nyerstermékek feldolgozásával lendületet adott az ipar különböző ágainak.

Az ország csak így tudta biztosítani a mozgalom gazdasági alapjait s hogy ez a pénzügyi politika végül mégis összeomláshoz vezetett, az elsősorban a háború hosszú időtartamára vezethető vissza. Hisz Rákóczi már a rézpenz bevezetésekor tudta, hogy ez csak néhány évre képes anyagi bázisul szolgálni.

Többször említettük, hogy Rákóczi a nemzet egységét nemcsak a magyar anyanyelvűek különböző társadalmi rétegein belül, hanem a nem magyar és magyar anyanyelvűek célegységének megteremtésével is szolgálni kívánta. Törekvéseit azonban csak részleges siker kísérte. A horvátok és rácok (szerbek) megnyerésére és leszerelésére többször tett kísérletet. Ez a két dél-szláv náció azonban ridegen elutasította magától a közeledést. A horvátok a török hódoltság másfél évszázadában meglehetősen hozzáidomultak Karinthián és Krajnán át az örökös tartományok szelleméhez, míg a rácok és magyarok közt a török hódoltság ideje alatt mérhetetlen gyűlölet halmozódott fel. A bécsi kormányzat szívesen favorizálta is a rácokat a magyarság féken tartására s már a mozgalom kezdetén megtalálta a hatékony utat fellázításukra.

A szabadságharc leghűségesebb nemzetisége a rutén volt. Rákóczi első csapatai hűséges rutén jobbágynak sorából kerültek ki. Hasonló lelkesedés vitte a tótokat is Rákóczi zászlói alá. Kezdetben ugyan volt megmozdulásuknak bizonyos szociális és úrgyűlölő íze, de azután teljesen beolvadtak a szabadságmozgalomba. A románság csak részben vett részt a szabadságharcban s ezeket az erőszakos unitálás elleni védekezés lehetősége vezette Rákóczi táborába. Nagy szerepet játszott a románok között, mint a magyaroknál s a többi nemzetiségeknél is, az a reménykedés, hogy a mozgalomhoz való csatlakozás mentesíteni fogja az embereket a jobbágyságtól. A szászok egységesen soha nem álltak a mozgalom mögött. Mindamelllett a szászok között is akadtak Rákóczinak elég szép számmal hívei. A szibói csatavesztés azonban ezek számát nagyon megtizedelte. A felvidéki német lakosságú városok szívesen csatlakoztak Rákóczihoz, mert a bécsi rekatolizáló törekvésekkel szemben Rákóczitól remélték evangélikus hitük konzerválását. Különösen kitűnő hívei kerültek ki a vezérlő fejedelemnek és mozgalmának a szepesi németség sorai közül.

Rákóczi mozgalmának sikere nagyrészt azzal is magyarázható, hogy igen nagy szociális érzékkel rendelkezett, különösen kora általános érzékéhez viszonyítva. Elve volt, hogy a szegény nép elnyomását meg kell szüntetni, mert a szegénység kétségbeesése veszedelmesebb a gazdagok panaszolkodásánál.

Már 1703 szept. 27-én felmentette Rákóczi a hadbavonult jobbágyokat mindennemű adózás és közteherviselés alól. Viszont erélyes kézzel nyúlt a dologhoz, ha a jobbágnép fegyverviselés nélkül követelt magának szabadságot és tehermentességet. A vallási kérdés mellett a jobbágy és földesúr problémája is állandóan kísértette a szabadságharc folyamán. Bécs fel is ismerte az ebben rejlő lehetőségeket s gondolt is arra, hogy a pórnépet szembefordítja Rákóczival. De a mozgalom átütőerejét jellemzi, hogy annak ellenére, hogy az úr-paraszt ellentét nem szűnt meg, Rákóczinak sikerült a célközösség tudatát a nincstelenekre, a parasztságra is átvinni s a kuruc harcok folyamán még a pórnép is az addig előtte érdeklél nem bíró ideák szolgálatának szentelte magát: az ország függetlenségének, a nemzet szabadságának, az alkotmány helyreállításának, egy szóval: a nemzeti szabadságnak.

részlet

MAGYARORSZÁGI IGAZMONDÓ MERCURIUS

AZ 1708. ÉVBEN

[Érsek] Újvárbán, [1708.] augusztus 6-án

A Trencsén melletti táborból váratlan és szomorú hír érkezett, s ez annál lesújtóbb, mert szinte egész Magyarország bizonyosra vette a jól felkészült hadsereg sikerét. Miután ugyanis a felséges erdélyi fejedelem és a szövetséges magyarországi rendek vezérő fejedelme, Rákóczi Ferenc (ideértendő valamennyi címe) három részre osztotta hadseregét, és mind Erdélyben báró Károlyi Sándor tábornagy úr parancsnoksága alatt, mind pedig a dunántúli részekben Esterházy Antal gróf, ezen terület főgenerálisának vezetése alatt jól elrendezett mindent, maga mellé véve gróf Bercsényi Miklós főgenerális úr ökegyelmessége hadtestét, táborát bontott azzal a céllal, hogy egyes erősségeket visszafoglaljon, de elsősorban azért, hogy hidat veretve a Vág folyón, elfoglalja a [Vág]Újhely mezőváros mellett kiépített ellenséges sáncokat. Három nap múlva rohammal megadásra kényszerítette

Csejte várát, s e hely parancsnokát harminc emberével foglyul ejtette; és jóllehet minden előkészületet és rendelkezést megtett az említett újhelyi sáncok megtámadására, mégis alaposabban megfontolva a dolgot, hogy hasznosabb lesz a nagyobb erősséget, Trencsént megostromolni és elfoglalni, már csak azért is, mert ezáltal könnyen sor kerülhet arra, hogy egyéb erősségek is megadják magukat, megváltoztatta haditervét és egész hadseregét ennek az ostromnak bármiképpen való végrehajtására fordította. Így aztán visszavonva táborát, folyó hó 2-án táborát ütött az említett vár közelében emelkedő hegyoldalakon. Az ellenség idejében tudomást szerezve a szándékról – poggyászát Újhelynél hátrahagyva –, erőltetett menetben Morvaország felől váratlanul odaérkeztek, és kora hajnalban megtámadja előőrseinket. Miután az ellenség megérkezésének híre bejárja az egész táborát, alig múlik el egy órányi idő, máris a teljes ellenséges hadsereg előzőnli az átellenben levő dombtetőket, csatarendbe rendeződik, s minden jel szerint azonnal csatát akar kezdeni. Közben a mieinknek csupán annyi idejük maradt, hogy a fejedelem a többi vezérrel együtt felvonultassa az ezredeket, azok elhelyezkedjenek az ellenséges mozdulatok és a csatarend miatt szükségesnek mutatkozó pontokon, továbbá, hogy egyes feltűnő hiányosságokat sürgős és sietős munkával pótoljanak. Midőn az ellenség látja, hogy a vele szemben állók kellően felkészültek, s fontolóra veszi, hogy a két hadsereg között egy szakadékos

völgy fekszik, ami megnehezíti és fölötte veszélyessé teszi számára az átkelést, a Trencsén felé vezető kerülő úton, gyors menetben körívben átmegy a jobb oldalra. Többek bizonytalankodó véleménye nyomán a mieinkben az a nézet alakul ki, hogy az ellenség, úgy látszik, kerüli a nyílt csatát, s az erősségbe akar bevonulni, mire hadrendünk teljes arcvonalát hirtelen intézkedéssel, amennyire ez ilyen rövid idő alatt lehetséges volt, megváltoztattuk. Még nem is foglalták el teljesen új helyüket a csapatok, amikor az ellenség parancsot adott, hogy a rác csapatok kezdjenek támadást könnyű fegyverzetű katonáink zászlóaljai ellen, amelyek a csatarendbe állított seregtől távolabb, a csatatéren kívül várakoztak. A rácokat ugyan könnyen visszanyomták, de kölcsönös rajtaütésekkel a harc mindig újra fellángolt közöttük. Közben a német katonaság főereje a jobbszárnyunkhoz közeledett, s óvatosan elkerülve a gyalogságot, rohammal rárontott az újonc lovastestőrezredre, amely szégyenletesen nyomban rémületbe esett és meghátrált.

Miközben pedig a fejedelem a többi hadvezérrel együtt a messze lévő gyalogságot hívja segítségül, s a fejedelem a hirtelen támadt zúrzavarban parancsokat osztogat és körülvágtat, a nagy nyargalásban lova megbotlik, ő maga lebukik (ez történt a főgenerálissal is), úgyannyira, hogy a ló a hirtelen zuhanás hevességétől rögtön kimúlt, a fejedelem maga pedig arccal a földre zuhanva, erősen vérzett. Amikor odarohannak testőrei a fejedelemhez, s kihúzzák a rázuhant ló alól, rettenetes zúrzavar támad, magyarul összevissza kiabálnak, hogy a fejedelem leesett, amit a többiek a nagy ordibálásban úgy értettek, hogy elesett. Ez a szomorú hír pillanatok alatt bejárta valamennyi csapatot, s akkora ijedtség fogta el az egész hadsereget, hogy tovább már nem engedelmeskedtek a parancsoknak, mindenki hirtelen futásnak eredt, mindenekelőtt a lovasság, amely azzal, hogy minden rend nélkül szétnyargalt a szomszédos hegygerincekre, gyalázatosan magára hagyta a gyalogságot. Még szerencse, hogy azt az egyet úgy rendelte az isteni kegyelem, hogy a gyalogság nagyobb része, mely a völgyektől szagatott, erdős hegyoldalakon keveredett harcba, sértetlenül kerüljön ki a csatából; mivel az ellenséget a számtalan árok és útszakadék gátolta, így a gyalogság visszavonult a hegyekbe. A veszteség összesen alig háromszáz főnyi lovas katona volt. Azt beszélik, hogy az ellenség, amelyet felfuvalkodottá tett a nem remélt győzelem, de különösen a sok elhagyott zászló, megszakítás nélküli menetben egészen a Garam folyóig vonult, és csak az elkövetkező napokban fog kiderülni, hogy a továbbiakban mi a szándéka.

Olyan hírek vannak, hogy bennünket akar megostromolni, bár gyalogsága egyáltalán nem lévén, hihetetlennek tetszik, hogy ilyen nagy hadműveletbe kezdjen, még inkább az, hogy véghez is vigye; de minden eshetőségre számítva, helyén van

ennek a helynek a parancsnoka, aki a várat, mely katonasággal is, élelemmel is kellőképpen el van látva, egyéb szükséges felszereléssel napról napra gyarapítja és erősíti; sőt az ellenség további kezdeményezéseinek visszaverésére és a környező szomszédos vidék védelmére Bottyán János vezérőrnagy úr hadteste, amely a Somogyi-, a Szalay-, a Balogh-, a Kókai- és a Rétey-ezredekéből áll (melyek, minthogy a fenti csatában nem vettek részt, érintetlenek), állandóan a vár falai közt állomásozik. Kivételt képez az Ocskay-brigád, mely az ellenséget folytonos portyázó rajtaütésekkel zaklatja. A Szécsény melletti táborból, [1708.] augusztus 9-én

A balszerencsés, és inkább szegyenletes, semmint veszedelmes trencsényi csata után, a fejedelem őfelsége egész udvarával, megszakítás nélküli menetben, idejött hozzánk, és most is itt tartózkodik, azzal a céllal, hogy a különböző útirányokban szétszóródott katonaságot mielőbb egybegyűjtse, s egy hadtestté szervezze. Ennek érdekében mindenféle szétküldötte pátenseit is, s egyrészt a vármegyéknek megparancsolta az általános nemesi felkelést, addig, míg a hópénzes katonaság egybe nem gyűlik, másrészt pedig meghagyta, hogy a várakat lássák el nagyobb számú helyőrséggel, s növeljék élelmiszerkészleteiket. Közben a katonaság száma erősen gyarapodik, egész csapatok csatlakoznak a táborhoz, különösképpen a reguláris katonaságból. Ezért úgy hiszik, hogy a tábor itt hamarosan felszedelőzködik s megindul Léva irányába, majd pedig a főgenerális úr parancsnoksága alatt továbbvonul a Garamon túlra; időközben megáll Nyitránál és Újvárnál, s az ellenség harci tevékenységét saját hadműveleteivel fogja ellensúlyozni.

Ma érkezett a híradás, hogy a Dunántúlon futásba kergették a császári hadsereget, és hogy gróf Nádasdy Ferenc, e hadsereg főparancsnoka foglyul esett. A részletekről szóló bővebb tájékoztatást a következő postával várva várjuk.

[1708.] július 25-én, a Sopron melletti táborból

Gróf Esterházy Antal úr őkegyelmessége, ennek az országrésznek főkapitánya, a vezérlő fejedelem őfelsége parancsai szerint, közös tanácskozással mindent jól elrendez itt nálunk, ugyanakkor az ellenséggel szemben is sikeresen előrehalad a hadműveletekben. Aminthogy néhány nappal ezelőtt a gróf Nádasdy

Ferenc generális úr parancsnoksága alá rendelt császári hadtestet – a jeles katonának: Bezerédj Imre brigadéros úrnak közreműködésével – megtámadta, és olyan győzedelmesen megfutamtotta, hogy több mint ötszázat levágott belőlük, számos tisztet és hatvan közkatonát foglyul ejtett, gazdag zsákmányként elhozta a teljes hadimálhát. Egyidejűleg mindazokat, akiknek sikerült elmenekülniük, Sopron kapujáig üldözte, s a városba bezárta őket; következőképpen pedig a várost szoros ostromzárral vette körül.

Ugyanott, [1708.] augusztus 1-én

Miután generálisunk az ellenséget ostromzár alá vette, kihasználva a kedvező alkalmat, egy erős katonai csapatot Stájerországba küldött azzal a paranccsal, hogy azokat a helységeket, amelyek önként meghódolnak, vegyék katonái oltalmukba, az ellenállókat pedig tűzzel-vassal pusztítsák el. Ő maga pedig Ausztria irányába vonult azzal a szándékkal, hogy ott mindent megtesz, amit ellenség csak megtehet azért, hogy a bécsiek, látva a mindenfelől füstölgő háztetőket, bánják meg azt, hogy bosszúvágyból visszautasították a békét.

Az erdélyi Gyulafehérvár melletti táborból, [1708.] július 28-án

Miután ennek az országnak karai és rendjei a méltóságában megerősített felséges Fejedelem iránti hűségükben töretlenül kitartanak, azt követőleg, hogy báró Károlyi Sándor vezénylő tábornok úr jól felszerelt hadseregét kivezette a harcterre, először Kolozsvárt vette körül ostromzárral, majd katonaságának egy részét ott hagyva, serege másik részével itt veretett tábor. Innen ugyan folytonosan portyákat küldött az ellenség ellen, de semmiféle jelentős hadműveletet nem tudott végrehajtani, minthogy a császári katonaság az őrséggel védett várfalakon belül tartózkodik. Csak annyi történt, hogy tegnap Nyúzó ezredes [Mező]Madaras falu mellett megtámadott egy ellenséges portyát, sikeresen megfutamtította, kétszázat leölt közülük, a többieket pedig foglyul ejtette. A sarkadi kapitány is azt írja, hogy sikeresen hadakozott az aradi rácok ellen, sőt: foglyul ejtette Tököli nevű, messze földön híres ezredes-főparancsnokukat is.

KURUC EMLÉKPARK

Kevesen tudják, hogy a megyénk határát jelző táblától nem messze, a Győrvar melletti mezőn 1706. november 6-7-én II. Rákóczi Ferenc fejedelem kuruc csapatai nagy győzelmet arattak a császári hadak felett. A csata előtt a kuruc csapatok Egerváron, a császáriak Zalaegerszezen táboroztak. A fényes győzelemre emlékeztet a Győrvar bejáratánál lévő Kuruc Emlékpark.

A győrvári csata színhelyének közelében 1934-ben emlékművet állítottak, majd helyette 1981-ben Heckenast János építész tervei alapján új emlékművet készítettek.

1706. november 6-7-én zajlott a kurucok Béri Balogh Ádám vezérletével nagy győzelmet arattak a császáriak felett. Itt esett fogságba a császáriak vezére, Heister Hanibál osztrák generális.

Az Esztergom elvesztése utáni katonai helyzetben, amikor Stahremberg hadserege is visszavonult nyugat felé, a kuruc erőknek egyesülniük kellett, hogy a Rába-menti átjárókat meg tudják menteni.

A császári udvar egy horvát bánt, Heister Hannibált küldött hazánk területére, aki november első napjaiban átlépte Magyarország határát. Heister pusztítva, dülva kereste az egyesülést Stahremberg csapataival. A bán bármilyen területet hagyott el, „lábnyomát” nyomor követte. A falvakat felgyújtotta, a lakosságot kardélre hányta, nem kímélve a gyermekeket, öregeket, asszonyokat sem.

Zala népe riadtan Vas megyébe menekült. November 5-e körül menekülő tömegek gyűltek össze Győrvaron és a környező erdőségekben. A kuruc csapatoknak Andrassy seregével kellett egyesülniük. A magyarok célja, hogy az ellenséget kicsalják védett állásaikból és alkalmas helyen lecsapjanak rájuk. Andrassyék megkapták azt a hírt, hogy Heister átkelt a Murán, és Zalaegerszeg felperzselése után Vasvár irányába nyomul. A kurucoknak meg kellett akadályozniuk Heister és Stahremberg egyesülését.

November 5-én indultak el a hazánkat védő csapatok Kőszeg alól Vasvár felé, addig az ellenfél Zalaegerszeget elhagyva Egervárig hatolt előre. Az összeütközés helye ekkor még bizonytalan volt. A labancok száma 3-5000 fő között mozgott, a kurucok kb. 3-4000-en lehettek. A Habsburg-pártiak elfoglalták Egervár várát és letáboroztak. Az ütközetre Győrvar határában került sor. A csata központja a falu előtt végződő dombvonulat aljában található malom volt. Ettől észak-nyugati irányban húzódik az egykor mocsaras, de ma sík rétet kettészelő, de már csak elszórt nyomokban látható malomgát.

A kurucok 1706. november 6-án reggel érkeztek községünk alá, átkeltek a gáton, és az erdők lábánál megálltak. A császári sereg nem mozdult, ezért a szabadságharc hívei elindultak, hogy a betolakodók hátába kerüljenek.

A megkerülő mozdulatot az Egervár-Győrvár országút bal oldalán vonuló domb mögött hajtották végre. Ez délután 2-3 óra között lehetett.

Heister csapatai figyelés és felderítés nélkül haladtak Győrvár felé. Délután 4 óra tájban érkeztek a labancok a falu melletti mocsarakon át vezető gáthoz. Az út összeszűkül, így ez megtorpanásra készítette őket.

Kisfaludy László volt annak a 7 zászlóalja katonának a parancsnoka, akik azonnal rajtaütöttek az ellenségen. A támadás ideje délután 5 óra volt. A kuruc előhadak lovas rohama kettéválasztotta a császári csapatok hadoszlopát. Egyik részük sietve rohant át a gáton, többségük a gát innenső részén a malomhoz szorult.

Heister leesett lováról, kísérőkocsija és egyik ágyúja elmerült a sárban. A csata első mozzanata a kurucoknak kedvezett. Az ellenség a malom környékén megrekedt és megindította a tűzharcot. Az ágyúk tüze a kurucok csak karabélyakkal tudtak válaszolni. A lovasság nem tudott előre nyomulni. Az éjszakát mindkét fél a csapataik megerősítésével töltötte. A kurucok visszatértek Egervárra.

Az irányítást Béri Balogh Ádám és Bezerédy Imre vette át. Úgy döntöttek, hogy nincs értelme szorosan az ellenfél előtt állni, ezért egy mérföld kitéréssel akadtak a császáriak oldalába kerülni. Egervárról kiindulva a mai vasútvonal mentén húzódó dombvonulat biztonságos rejtése alatt haladtak el, hogy Győrvár széléről a „frontra” intézzenek döntő támadást. A rohamot először Béri Balogh Ádám vezette. Az ellenfél más utat nem látván, a mocsár felé indult. A heves harcokban a kuruc brigadéros három sebet kapott és vérbe borulva bukott le lováról. A lovas csapatok rohamai voltak az ütközet döntő mozzanatai. A harc vezetését Bezerédy vette át. A császáriak már csak a menekülésre összpontosítottak. Egy karabély sortűz után megindultak visszafelé a gáton. A kurucok gyalogtámadásba mentek át. A labancok ismét a malomhoz szorultak. Ekkor már eldőlt a küzdelem, a később érkező Andrassy már csak a foglyok összeszedésében segédkezhetett.

Heister Hannibált egy 17 éves zászlótartó Sibrik Gábor fogta el. A foglyot Sümeg várába vitték. A kurucok vesztesége csekély volt, kb. 100 ember vesztette életét. A győzelem osztatlan örömet okozott a hazájukat védő csapatok táborában. Rákóczi a tisztekhez írt levelében dicsérte hősiességüket, és magatartásukat követendő példaként állította az egész kuruc sereg elé.

www.zala.hu

A MAGYARORSZÁGI BAROKK ÉS ROKOKÓ MŰVÉSZET (részlet)

A BAROKK URALOMRA JUTÁSA (1690-1740)

Az 1680-1690-es években egész Magyarország területéről kiűzték a törököt, megszűnt az erdélyi fejedelemség, s a Habsburgok koronája alatt egyesített országrészekben a művészeti fejlődés számára is új utak nyíltak. Az élet megindításához a visszafoglalt területeken elpusztult városokat, falvakat kellett betelepíteni, újjáépíteni, földesurak birtokközpontjait, kastélyait, illetve templomokat, kolostorokat, püspöki székhelyeket kellett kiépíteni. A helyi mesterek a megnövekedett feladatokat csak részben tudták ellátni, s így jócskán maradt munka a szomszédos területekről bevándorló, különböző művészeti hagyományokat közvetítő mesterek számára is.

A jelentősebb művészeti alkotások kezdetben inkább a régi királyi Magyarországon készültek, s az újonnan felszabadított területeken csak az 1710-es évektől, a Rákóczi szabadságharcot követően bontakozott ki elevenebb építőtevékenység. Az 1690-1740 közti periódust az jellemezte, hogy a későreneszánsz tradíció eltűnésével a barokk művészet az élet valamennyi területén uralkodóvá vált.

A művészet fejlődésére azonban még mindig a nagy vagyonnal rendelkező, privilegizált rétegek voltak döntő befolyással, így a magyar főnemesség vagy a birodalmi arisztokrácia magyarországi földbirtokadományhoz juttatott képviselői, illetve a közös ausztriai és magyar rendtartományok erejére támaszkodó szerzetesrendek, valamint az állami támogatást élvező katolikus egyház.

A korszak építészetében új vonás, hogy most már a középnemesség is az új művészet, a barokk normái szerint építkezik. Ennek példája a nyugat-dunántúli Bükön Nagy István számára épült zárt tömbű kastély.

Rákóczi-szabadságharc és képzőművészet

A török kiűzése utáni időszak művészeti fejlődését egy időre megakasztotta az 1703-ban kitört Rákóczi-szabadságharc, amelyben széles társadalmi rétegek ellenállásával találta szemben magát a bécsi udvar abszolutista kormányzati rendszere. Az évekig tartó fegyveres harc azonban a művészeti fejlődés irányát és jellegét nem változtatta meg, sőt a szabadságharc idején II. Rákóczi Ferenc fejedelem megbízásából néhány olyan, új tendenciát jelző műalkotás született, amely egyedül áll a hazai barokk művészet történetében. Rákóczi ugyanis nemzeti szellemű művelődés megteremtésén fáradozott, s az egyéni célok művészi reprezentálásán vagy vallási funkciójú műalkotások készítésén túl a képzőművészetnek szerepet szánt a szabadságharc célkitűzéseinek támogatásában is. Jól tudta, hogy ez csak akkor oldható meg sikeresen, ha a magyarországi művészet eléri azt a színvonalat, amely a kortárs európai fejedelmi udvarok gyakorlatát jellemezte, s hogy ennek az elvárásnak a

magyar városok céhes mesterei nem felelnek meg. Ezért amikor rátalált a bécsi udvar által a selmebányai pénzverőbe küldött Warou Dánielre, a Habsburg-birodalom egyik legjobban képzett, svéd származású érem- és pecsétkészítőjére, szolgálatába fogadta, és igen sokoldalúan foglalkoztatta. Warou 1704-1707 között a fejedelmi hivatalok számára pecséteket készített, részt vett a szabadságharc néhány pénztípusának tervezésében.

Tevékenységét elsősorban három emlékérem teszi jelentőssé; mindhárom érem ábrázolásainak programja Rákóczitól származik, s előlapjukon a fejedelem mellképe szerepel, a hátlapok egy-egy domborműve pedig a szabadságharc célkitűzéseivel kapcsolódik. Az első érem hátlapján a szabadságharc kezdeteire, a szécsényi országgyűlésre vert másodikon a vallásszabadságról hozott rendelkezésre utaló ábrázolás szerepel. A harmadik, valószínűleg Rákóczi erdélyi fejedelmi beiktatására készült érmet, Warou életművének is egyik legkiemelkedőbb darabját a barokk kor népszerű hősének, Herkulesnek ábrázolása díszíti. A mindössze 5 cm átmérőjű érem körformáját teljesen kitölti a

változatos plasztikai formák érzékeny hullámvázása, a hétfejű hidrával küzdő Herkules dinamikus ábrázolása, amelyben Warou magas művészi színvonalon formálta meg a szabadságért küzdő Magyarország jelképét.

Amikor Rákóczi Warout szolgálatába fogadta, egy véletlenül adódó lehetőséget ragadott meg. Azonban *Mányoki Ádámot*, a fiatal korában külföldre került, s ott korszerű művészeti képzésben részesült magyar portréfestőt, már maga hívta haza Berlinből. **Mányoki, mint a fejedelem udvari festője, 1707 augusztusa és 1709 októbere közt tartózkodott Magyarországon, s ekkor (valószínűleg 1708-ban) festette első Rákóczi-portróját (Magyar Nemzeti Múzeum), amely Rákóczit fejedelmi díszben, mellkép kivágásban ábrázolta.** A hazai portréfestők szokványos beállításával, síkszerű dekorativitásával szemben, Mányoki a századforduló korszerű német portréfestői gyakorlatát képviselte. A fejedelmet közvetlen beállításban, jó karaktermegragadó készséggel jeleníti meg, az arcszín lágy átmeneteitől a piros hermelinpalást és fehér fényéig terjedően, a festői kifejezés széles skálájával

hatásos művet alkotott. Rákóczi Mányokinak még hazaérkezésekor megígérte, hogy külföldi tanulmányútra küldi, s egyúttal felszólította, hogy tanulja meg a rézmetszés technikáját.

Mányoki 1709 októberében indult Hollandiába, s Rákóczi azzal is megbízta, hogy készítse el metszetarcképét.

Mányoki 1711 nyarán, már a szabadságharc bukása után jelentkezett a Lengyelországban tartózkodó Rákóczinál a metszettel, amely a páncélba, hermelines palástba öltözött Rákóczit jogarral, vezérlő fejedelemtént, teljes méltóságában ábrázolta. Ugyanitt, Gdanskban készítette 1712-ben híres Rákóczi-portróját is.

Hollandiai tanulmányútja nagy hatással volt festői nyelvére, eltűntek képeiről a harsány színellentétek. Az egységesen sötét tónusra hangolt portré vázát egy részletező belső rajz és a fénnel alig megbontott nagy színfoltok adják, amelyek mély tűzű ragyogást kapnak a hollandiai kismesterektől tanult, mindent egybemosó, fátyolos fénytől. A képi hatást fokozza emellett a fejedelem tiszta tekintete, nyugodt magabiztossága, póztalan egyszerűségében is méltóságteljes tartása, s az a képből sugárzó töretlen hit, amely őt a szabadságharc bukása után is jellemezte. Mányoki művészetének egyik csúcspontja ez a portré, amelyet festői értékei mellett történelmi jelentősége emelt a régi magyar művészet legismertebb alkotásává.

Forrás: <http://www.sulinet.hu/tovabban/felveteli/2001/19het/muvtori/muvtori19.html>

Ének a porcióról

Ó, szegény magyarság, mit gondolsz magadban?
Azt tudod: jól nyugszol te nemes ágyodban,
avagy vígan táncolsz szabad kúriádban,
sípoltatod magad kárpitós házodban?

Ne higgy, mert igen megtréfál az remínség!
Más nótát fúj néked idegeny nemzetség.
Nézd el csak, mint regnál rajtad az németség!
Már az te országod, életed is kétség.

Megkérték s megkérik tőled az porciót,
vármegyékre osztják számtolan sok adót.
Megnézik házodnál te kincsesládát,
elvonják alúlad paplanyos ágyodat.

Mast nem parancsolhatsz, mert nagy te rabságod.
Miként fújják, néked csak úgy köll táncolnod.
Idegeny nemzetre szállott szép országod,
tőled elvétellett arany szabadságod.

Ez egynyihány versek Magyarország dolgát
mutatják és írják nagy nyomorúságát,
mert ő elvesztette régi igazságát,
jó Mátyás királynak drága szabadságát.

Az ezerhatszázban és kilencvenhétben,
az pünkösdi havának második hetiben,
írák ez verseket szomorú szívemben,
az Magyarországon való nagy ínségben.

Ének Lehmann százados haláláról

Emlékezem szegény Magyarországra,
abban lívő számkivetett urakról,
legfőképpen gróf Rákóczi Ferencről.

Nagy árultatás esett országunkban,
és citáltatják urakat udvarban,
hogy megtudnák, kitől esett az jobban.

Az Szirmayt viszik Németújhelyben,
és gróf Rákóczit fogva tartják Bécsben,
szabadságát óhajtja csak szívében.

De az Istennek volt reá nagy gondja,
mint Józsefet az tömlöcben nem hatta,
csudálatosképpen szabadította.

Hauptmann Lémant volt az ő estrázsája,
idejében rajta szánokodója,
maga vérével megszabadítója.

Hauptmant Lémant érte fogva tartaték
végre teste Bécsbe négyé vágaték,
Rákócziért vére búven kiomlék.

FURFANGOS TÁMADI

Furfangos Támadi a legkedvesebb hadnagya volt Rákóczi fejedelemnek. Tűz az esze, villám a karja. Nekiszilajodott oroszlan a csatában, pajkos tréfákieszelője békességes napokban. Szerette is mindenki a fejedelemtől kezdve az utolsó kurucig. (Ámbár hiszen kurucnak mindelső volt a Rákóczi népe.)

De nemcsak a kurucok szerették Furfangos Támadit, hanem a labancok is. Az újvári csatában ejtették foglyul, s úgy megörültek neki, hogy tánakkor sem örültek volna jobban, ha nagy Bercsényi Miklóst juttatjanék a hadiszerecsébe.

- Hát kelmed a híres tréfacsináló? - vette szemügyre Heister generális, a labanc hadak fővezére.

- No, majd meglátjuk, hányzsákkal telik.

Doria generális is megveregette a vállát, aki szintén nevezetes labanc vezér volt abban az időben.

- Mi is szeretjük ám a tréfát - mondta mosolyogva. - Itt pedig lesz ideje hozzá kegyelmednek, mert innen ugyan szárny nélkül meg nemszabadul.

- Bánom is én - vont vállat a kuruc hadnagy. - Legalább kipihenhetem magam egy kicsit.

Úgy látszott, csakugyan nem is sokat búsul a társai után.

Jól érezte magát Újvárban, egész nap aludt a medvebőrös kanapén, este együtt poharazgatott a labanc tisztekkel, és úgy elmulattatta őket bohókás ötletekkel, hogy belefájdult az oldaluk a nevetésbe.

- Sohase eresztjük többet vissza kegyelmedet - ölelgették a generálisok.

- De el sem megyek ingyen - nevetett Rákóczi hadnagya.

- Jobb itt, mint a kuruc táborban. Ott, ha éhes az ember, azt mondják neki: eredj, fogj magadnak labancot. De itt, úgy nézem, nem élnek kurucpecsenyén.

Pár hét múlva követ érkezett Rákóczi táborából, s pecsétetes levelet mutatott Heister a hadnagynak.

- Haza kívánja kegyelmedet a fejedelem. Harminc labanc foglyot ajánl föl érte. Mit üzenjek neki?

Támadó Gábor a szemébe húzta a kucsmáját, hogy könnybe borulását meg ne lássa a német. Mégis meglátta. Azt gondolta magában.

"Fáj neki itt hagyni a jó helyet, a vidám cimborákat."

A hadnagy pedig ennyit mondott:

- Megmondtam már, hogy ingyen nem megyek. Ezt üzenje meg generális uram a fejedelem őnagyságának is.

Ettől fogva nem is igen vigyáztak a labancok Támadóra. Maguk közé valónak számították. Jöhetett-mehetett a várban szabadon. Ha a várkapu előtt gyakorlatoztak a katonák a szabad mezőben, azok közé is kimehetett. Még örültek is neki, mert mindig tudott okos tanáccsal szolgálni.

Egy szép őszi délben is ott beszélgetett Heister generálissal, amikor nyargal be a kapun valami labanc vitéz, s kötőféken vezetve egy gyönyörű pej lovat.

- Kié ez a fejedelmi állat? - állította meg a generális.

- Doria uram őkegyelméé - tisztelgett a labanc. - Az imént vette száz aranyon a priboji lócsiszártól.

- Szavamra mondom, százegy aranyat adok érte! - mondja Heister nekilelkesezve, s el nem eresztette addig a labancot, míg le nem olvasott neki százegy aranyat.

- Add oda Doria uramnak köszöntéssel együtt! A lovat pedig kössétek az istállóba.

A lovat még el sem vezették, mikor már jött Doris generális, csörgetve az aranyakat az erszényben.

- Szavamra mondom, nem adom neked a lovat! - kiabálta haragosan.

- Én meg szavamra mondom, hogy enyim lesz a ló! - ütötte össze Heister a sarkantyúját.

Többről többre mentek, annyira, hogy már maguk is megbánták, mert máskülönben igen jó pajtások voltak.

- A macska bánná a lovat - legyintett Heister -, csak szavamra ne fogadtam volna, hogy az enyém lesz.

- Én se bánnám, ha tied lenne is, csak szavamra ne fogadtam volna, hogy nem adom neked - nevette el magát bosszúsan Doria.

Ahogy ott néztek egymásra tanácstalanul, megszólal a kurucból lett labanc hadnagy:

- Mondanék én egyet, kettő lesz belőle!

- Halljuk, halljuk a furfangos Támadit! - kapott a szón a két vezér.

- Kegyelmed azt mondta, ugye, hogy Heister őkegyelmének nem adja a lovat? - fordult Doriához a hadnagy.

- Azt mondtam.

- De azt nem mondta, hogy nekem nem adja - hunyorított furfangosan. - Kegyelmed nekem adja a lovat. Heister őkegyelme nekem adja a százegy aranyat...

- Értjük, értjük, furfangos kópé! - nevettek a generálisok.

- Annál jobb, ha értik kegyelmetek - mosolygott a bajusza alatt a hadnagy. - Hát enyim a ló, generális uram?

- Igen, igen, kegyelmednek adom - erősítette Doria, aki örült, hogy se a jó barátját nem kellett megbántani, se a szavát megszegni.

- Hát én akkor erre fölülhetek, mert az enyém - pattant nyeregbe a kuruc. - Hát kegyelmed ad-e nekem százegy aranyat?

- Adok, fiam, hogyne adnék - nyújtotta oda Heister az erszényt. - Te pedig nekem adod a lovat, amit most kaptál ajándékba.

- De már olyan bolondot nem teszek - akasztotta a kuruc a nyeregkápára az erszényt, azzal sarkantyúba kapta a lovat, s úgy elporzott vele, hogy meg se állt Kassáig. A két generális szájtátva nézett utána. Aztán keserves mosollyal nevettek össze.

- Megmondta a kópé, hogy ingyen el nem mén innen!

„Cum Deo pro Patria et Libertate” – A bevételt a Magyarságismereti Mozgótáborra fordítják Hatalmas sikert aratott a Rákóczi Bál

A torontói Rákóczi Alapítvány elnök asszonya, Ayklerné Papp Zsuzsa az idei Rákóczi Bálon is meglepetéssel várta a vendégeket: történelmi kosztümök, stilizált díszmagyar- és Bocskai-divatbemutatójával, amelyet Héjja Éva szegedi divattervező gyűjteményének darabjaiból rendeztek. Már érkezéskor csodálatba ejtették az embert a szebbnél szebb ruhákban felbukkanó hölgyek-urak, akik az úri divattal a valamikori nemesi összejövetelek hangulatát varázsolták körénk.

Héjja Éva divattervező (baloldalt) és a díszmagyarban szerepelő leányok és asszonyok

Felhívás! A Rákóczi Szövetség nemzetmentő akciója a felvidéki magyar diákokért

barikád.hu

CIVIL SZERVEZETEK A FELVIDÉKI MAGYAR IFJÚSÁGÉRT

A Rákóczi Szövetség felhívása a civil szervezetekhez és magánszemélyekhez

A határon túli magyarság szolgálatában tevékenykedő Rákóczi Szövetség országos akcióra hívja fel a civil szervezeteket, önkormányzatokat és magánszemélyeket. Felhívásunk ahhoz a Magyar Alkotmányban rögzített követelményhez kapcsolódik, mely szerint az anyaország felelősséget érez a határon túli magyarok sorsa iránt és támogatni kívánja hosszú távú megmaradásukat a szülőföldjükön.

Közismert tény, hogy mind Magyarországon, mind a határainkon túl is egyaránt tragikusan fogy a magyar nemzet lélekszáma. Mindehhez hozzájárult a történelmi Magyarország területének trianoni szétdarabolása, majd a kommunizmus közel fél évszázada alatt a határainkon kívül rekedt nemzetrészek ügyének elhallgatása. Ma is napirenden van a Trianon idején még több, mint négy millió, ma már alig több mint két és fél millió honfitársunk sokszor megalázó, évtizedek óta tartó hátrányos megkülönböztetése, kisebbségi jogainak csorbítása, melynek eredménye a 85 év számos csalódása következtében soraikban kialakult remény-vesztettség. Meggyőződésünk, hogy egyetlen európai nemzet sem nézné tétlenül, ha más országokban élő kisebbségeit hasonló, tartósan negatív diszkrimináció érné.

A magyar "kedvezmény-törvény" keretében bevezetett, a magyar iskolába beíratott gyermekeket megillető oktatási-nevelési támogatást a magyar oktatási intézményekben történő tanulás fontos motivációs tényezőjének tartjuk. Ezért sajnálattal vettük tudomásul, hogy a Szlovák Köztársasággal 2003-ban kötött államközi megállapodás a felvidéki magyar családokat az oktatás-nevelési támogatás közvetlen igénybevételétől megfosztotta. Ez a veszéllyel jár, hogy a Felvidéken az elmúlt évtizedben tapasztalt, jelentős mértékű asszimiláció tovább folytatódik.

A fentiekre tekintettel 2004-ben, majd 2005-ben, 2006-ban és 2007-ben azzal a kéréssel fordultunk a határon túli magyarság ügye iránt elkötelezett civil szervezetekhez, alapítványokhoz, önkormányzatokhoz és magánszemélyekhez, hogy felhívásunkhoz csatlakozva egyszeri 10 ezer Ft-os beiratkozási ösztöndíj formájában vállaljanak részt a felvidéki magyar családok magyar nyelvű iskolába beiratkozó gyermekeinek támogatásában. A rendelkezésre álló összeghez igazodva az akciót az első évben a szociális és gazdasági szempontból hátrányos helyzetű felvidéki régiókra (az Ipolyságtól keletre lévő országrészre), továbbá azon településekre hirdettük meg, ahol a magyarok szórványban élnek. A második évtől kezdve a többi országrészben is az ösztöndíjra pályázhatnak a nagycsaládosok és azok a családok, ahol a gyermeknek naponta más településre kell utaznia ahhoz, hogy magyar iskolába járjon. Az ösztöndíjakat minden évben iskolai ünnepségek keretében adtuk át az érintett családoknak. 2005-ben 1950, 2006-ban 1856, 2007-ben 1819 és 2008-ban 1923 család vehette át az ösztöndíjat.

Az átadási ünnepségeken sok esetben részt vettek a Rákóczi Szövetség képviselői mellett az akcióba adományukkal bekapcsolódó jeles közéleti személyiségek is. Az eddigi négy év tapasztalatai egyértelműen pozitívaknak tekinthetők. Bár a demográfiai lejtmenet miatt a magyar iskolába beíratott diákok száma évről-évre csökken, a csökkenés mértéke a szóban forgó időszakban kisebb volt azokban a régiókban, ahol az ösztöndíj akció teljes körűen meghirdetésre került, mint azokban a régiókban, ahol erre forráshiány miatt nem volt lehetőség.

Emellett az ösztöndíj program az átadási ünnepségeken szerzett tapasztalatok alapján hatékonyan kifejezi az anyaország civil társadalmának szolidaritását a gyermekek számára magyar iskolát választó családokkal.

A jelenlegi szlovákiai belpolitikai helyzet, a különböző magyarelles megnyilvánulások még inkább aláhúzzák akciónk fontosságát, ezért az ösztöndíj akciót 2009. évre is meghirdetjük. Arra kérjük az ügy iránt érzékeny polgárokat, civil szervezeteket, alapítványokat, önkormányzatokat, hogy lehetőségeikhez mérten 2009. évi ösztöndíj programunkat adományukkal támogatni szíveskedjenek.

A Rákóczi Szövetség elérhetőségei:

Rákóczi Szövetség (1027 Budapest, Szász Károly utca 1. IV. em. 1.)

Postacím: 1255 Budapest, Pf. 23.

Telefonszám: 00- 36- 1- 201 3067

Faxszám: 00- 36- 1- 212 8891

e-mail cím: info@rakocziszovetseg.hu

Bankszámlaszám: 11705008-20488172 (OTP Bank) Felvidéki Oktatási Támogatás

Azok számára, akik támogatásukat postai úton kívánják befizetni, kívánságukra csekket küldünk.

A Rákóczi Szövetség kiemelten közhasznú szervezeti státuszából adódóan lehetőség van – a törvény szerinti feltételek mellett – adókedvezmény igénybevételére. Azok a befizetők, akik ezzel a lehetőséggel élni kívánnak, az adóigazolás kiállításához feltétlenül szükséges adatokat (név, a laccímkartán szereplő pontos cím, adószám) a fent említett elérhetőségek valamelyikén jelenthetik be. A kért adatok megadása nélkül sajnos nem áll módunkban az adóigazolás kiállítása. A továbbiakban is mód van arra, hogy azok, akik meghatározott felvidéki települést, vagy családot kívánnak támogatni (ahol a gyermek 2009-ben iratkozik először magyar oktatási - nevelési intézménybe) ez irányú ajánlásukat megtehessek.

A támogató szervezetek csatlakozásáról, valamint a támogatási összegek felhasználásáról a Rákóczi Szövetség honlapján és a média útján, negyedévenként, rendszeres tájékoztatást ad.

Esetleges kérdéseikre a Rákóczi Szövetség munkatársai készséggel adnak felvilágosítást a 00-36-1-201-3067 és a 00-36-1-212-3854 telefonszámokon hétköznapokon 10-16 óra között

Végül megadjuk adószámunkat is arra az esetre, ha tevékenységünket személyi jövedelemadójuk 1 %-ának felajánlásával is támogatásra érdemesnek találják:

Adószámunk: 19719029 – 1 – 41

Kérjük, hogy felhívásunkat baráti és ismeretségi körükben is terjeszteni szíveskedjenek.

Budapest, 2009. január

Üdvözlettel:

Dr. Halzl József
a Rákóczi Szövetség elnöke

Dr. Ugron Gáspár
a Rákóczi Szövetség főtitkára

barikád.hu

A vármegye címere

5. Bács-Bodrog vármegye

A két vármegye a történelem folyamán többször egyesült, majd szétvált. Bács vármegyét Szent István szervezte meg, a névadó vár ispánságának területén. Elsőként I. Lipót adományozott címeres pecsétet 1699-ben, ami Szt. Pál apostolt ábrázolta. Ez a címeres pecsét elveszett, így 1713-ban III. Károly az 1699-évi pecséttel azonos címeres pecsétet engedélyezett. III. Károly 1715-ben Bodrog vármegyének is adományozott címeres pecsétet, ami a két vármegye különállását jelentette. 1802-ben a két vármegyét egyesítették, és az a továbbiakban Bács megye címeres pecsétjét használta. V. Ferdinánd 1837-ben a címert megújította és engedélyezte magyar nyelvű körfeliratát. A XIII. század végén Bodrog-vár, majd Bácsmonostora székhellyel.

A címer diófából készült.

A vármegye területe Zombor székhellyel; 10362 km²-volt.

A trianoni békeszerződés értelmében (1920. jún. 4.) Jugoszláviához csatoltak; 8677 km²-t. Magyarországnak maradt mindössze; 1865 km². 1950.-ben a csonka vármegye egyesült; Pest, Pilis, Solt-Kiskun vármegye déli részével, Bács-Kiskun néven Kecskemét székhellyel, amelynek területe ma; 8361 km².

A Rákóczi-vár

A XVI. század végén kialakított épület Borsod-Abaúj-Zemplén megye legfiatalabb vára. Története elválaszthatatlan a város múltjától.

Az Árpád-hegy déli lejtőire felhúzódó kis középkori eredetű Szerencs falut és bencés apátságát - utóbbinak topográfiai helyzete nem teljesen tisztázott - 1558-ban foglalta el Némethy Ferenc tokaji kapitány. A hegy lábát körülölelő mocsár egyik kiemelkedésén építtette fel reneszánsz castellumát, felhasználva az apátság román és gótikus kőanyagának egy részét. A kétszintes, délnyugati sarkán toronnyal és fallal erodított palota késő középkori udvarház formára utal. Kőkeretes ajtók, ablakok, külső bádorgkorlátos lépcsők díszítették. Némethy halála (1565) után különböző birtokosok kezén volt hosszabb-rövidebb ideig a vár, majd 1580-ban, zálogbirtokként Rákóczi Zsigmondnak adta a Szepesi Kamara. Az új birtokos még azon évben építkezni kezdett. Ezzel egy 15 esztendeig tartó építkezés vette kezdetét. Három építkezési fázist lehetett elkülöníteni a mai épületegyüttesben. A korai építkezésen nem nyúlnak a Némethy-féle palotához, csupán annak övezőfala vonalán többszintes palotaszárnyakkal kerített belső udvart alakítanak ki. A későbbi építkezések során kelet felé újabb két traktussal, dél felé pedig bástyás külső várral bővítették a várat. Utóbbi építkezések alkalmával kicserélték a Némethy-féle kőkereteket, kandallókat. Díszes, lábakon álló kályhákat állítottak, újjáépítették a bábos külső lépcsőt, tornácot. Rákóczi Zsigmond halálával lezárult Szerencs várának fényes korszaka. Fiai Sárospatakon építkeztek, a vár rezidencia-szerepe megszűnt. A harmincéves háború során 1644-ben császári kézre került vár kemény ostrom után jutott vissza I. Rákóczi György fejedelem kezére.

A város felőli ágyúzás miatt a nyugati fal felső része leomlott, megrongálódott a vár. A helyreállítás során lebontották a nyugati tornyot. Az épület összes koablak- és ajtókeretét kiszedték helyéről és fa ácsokos-szerkezeteket raktak helyükre, illetve kissé eltolva és magasztva újabb ablakokat készítettek. A földszint addig sík földémes szobáit beboltozták, az emeletekre csaposgerenda földem került. A falakat az udvar felőli és a déli oldalon mintegy 1,5 méterrel magasztották - jobbra ide építve be a kiszedett reneszánsz keretköveket, kandallókat, kályhalábakat. A helyreállítás ellenére megmaradt Szerencs csendes birtokközpontnak, ezt mutatják egyebek mellett a nagyobb számban megmaradt várleltárok is. Az egykor díszes "palotákban", kápolnában stb. gabonát, állatbőröket, ecetet és minden egyéb terméket tartottak. A XVIII. század derekára már a Rákóczi Julianna ágának kezén maradt (Erdődy család), nyugati és déli palotákból már magtár lett. Néhány esztendő múlva ugyanerre a sorsra jutott az északi nagyterem és szomszédos szobái is. Lebontották az északi tornyot, csupán a keleti szárny három traktusában maradtak lakóhelyiségek. A 19. században már egy birtokos maradt csupán, a Szirmay család. A reneszánsz lépcsőt lebontva belső lépcsőházat készítettek, majd a század végén a tó felőli oldalon teraszt csatlakoztattak a várhoz. Kisebb átalakításokkal lényegében ez őrződött meg napjainkra a reneszánsz várkastélyból. A II. világháború idején sajnos sok történelmi emlék, így a vár teljes belső berendezése is elpusztult.

Az 50-60-as években több intézmény működött a falai között, de az épület állapota egyre kritikusabbá vált. Ekkor született meg a vár megmentésének és méltó hasznosításának gondolata. 1968-tól elkezdődött a régészeti feltárás, amelyet Valter Ilona, majd László Csaba végzett. Erdei Ferenc szerencsi születésű építész tervei alapján 1979 és 1991 között felújították, késő reneszánsz stílusúvá formálták az építményt.

A város felőli ágyúzás miatt a nyugati fal felső része leomlott, megrongálódott a vár. A helyreállítás során lebontották a nyugati tornyot. Az épület összes koablak- és ajtókeretét kiszedték helyéről és fa ácsokos-szerkezeteket raktak helyükre, illetve kissé eltolva és magasztva újabb ablakokat készítettek. A földszint addig sík földémes szobáit beboltozták, az emeletekre csaposgerenda földem került. A falakat az udvar felőli és a déli oldalon mintegy 1,5 méterrel magasztották - jobbra ide építve be a kiszedett reneszánsz keretköveket, kandallókat, kályhalábakat. A helyreállítás ellenére megmaradt Szerencs csendes birtokközpontnak, ezt mutatják egyebek mellett a nagyobb számban megmaradt várleltárok is. Az egykor díszes "palotákban", kápolnában stb. gabonát, állatbőröket, ecetet és minden egyéb terméket tartottak. A XVIII. század derekára már a Rákóczi Julianna ágának kezén maradt (Erdődy család), nyugati és déli palotákból már magtár lett. Néhány esztendő múlva ugyanerre a sorsra jutott az északi nagyterem és szomszédos szobái is. Lebontották az északi tornyot, csupán a keleti szárny három traktusában maradtak lakóhelyiségek. A 19. században már egy birtokos maradt csupán, a Szirmay család. A reneszánsz lépcsőt lebontva belső lépcsőházat készítettek, majd a század végén a tó felőli oldalon teraszt csatlakoztattak a várhoz. Kisebb átalakításokkal lényegében ez őrződött meg napjainkra a reneszánsz várkastélyból. A II. világháború idején sajnos sok történelmi emlék, így a vár teljes belső berendezése is elpusztult.

Az 50-60-as években több intézmény működött a falai között, de az épület állapota egyre kritikusabbá vált. Ekkor született meg a vár megmentésének és méltó hasznosításának gondolata. 1968-tól elkezdődött a régészeti feltárás, amelyet Valter Ilona, majd László Csaba végzett. Erdei Ferenc szerencsi születésű építész tervei alapján 1979 és 1991 között felújították, késő reneszánsz stílusúvá formálták az építményt.

Az 50-60-as években több intézmény működött a falai között, de az épület állapota egyre kritikusabbá vált. Ekkor született meg a vár megmentésének és méltó hasznosításának gondolata. 1968-tól elkezdődött a régészeti feltárás, amelyet Valter Ilona, majd László Csaba végzett. Erdei Ferenc szerencsi születésű építész tervei alapján 1979 és 1991 között felújították, késő reneszánsz stílusúvá formálták az építményt.

www.szerencs.hu

Rákóczi jegyében, a múlttól

Keszthelyi, 2008, november 18 - 12:58

- [díj](#)
- [Rákóczi Szövetség](#)

A hagyományosan meghirdetett történelmi vetélkedő díjkiosztó ünnepségét rendezte meg a minap a Rákóczi Szövetség helyi szervezete, a Balaton Színházban. Négy kategóriában közel 200 pályamunka érkezett a gyermekek köréből. Mondaillesztrációs rajzzal első helyezést szerzett Egyed Márton a Kísérleti utcai óvoda színeiben, s az általános iskolások közül Egyed Kristóf, Egry-iskolai alsótagozatos diák. A felsős korcsoportban Juhász Tamás, a Csány-Szendrey ÁMK Fodor utcai anyaintézményének diákja aratott győzelmet Mátyás Király, Esze Tamás és Szendrey Júlia életével kapcsolatos tesztfeladatok megoldásával.

A határon túlról nevezők körében a szilágysomlyói Parajkó Zsolt és Józsa Roland, valamint az érsekújvári Sóky Bernadett megosztva szerezte a győztes helyezést.

Sajt és szabadság

Nagyszombatban történt, mikor Bercsényi és a magyar biztosok a császáriakkal a békefeltételeket tárgyalták. Közvetítők Anglia és Hollandia követei voltak. A hollandi követ, Hamel Bruyninx olyan erősen alkudozott s a magyarok "utolsó resolútió"-jából annyit akart még levonni, hogy a heves Bercsényi végre gúnyosan pattant föl:

-Nem alkuszunk tovább, hollandus uram, mert mi szabadságot, nem sajtot keresünk!

Mire a hollandi követ hidegvérrel felelte:

-Ha szabadságot kerestek, ne értéktelen rézpénzt adjatok hadaitoknak zsold gyanánt, hanem vágjátok le a sok arany-ezüst gombot, láncot mentéitekről, veressétek pénzzé, s vele fizessétek a vitézt-majd jobb kedvvel harcol. Lám, Hollandia nem ezüst, hanem ólomgombos kabátokban vívta ki szabadságát.

Thaly Kálmán: Irod. és műveltség-történet tanulm. a Rákóczi-korból

A Rákóczi Hírlevelet szerkeszti:

Fenyvesi Miklós

E-mail : miklos.fenyvesi@fibermail.hu

Fogadják jó szívvel, olvassák szeretettel!